

Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University

anemon

Derginin ana sayfası: <http://dergipark.gov.tr/anemon>

Araştırma Makalesi • Research Article

27 Mayıs 1960 Darbesinin Mizaha Yansıması: Cumhuriyet Gazetesi Örneği

The Humor Reflection of the May 27, 1960 Coup: The Example of Cumhuriyet Newspaper

Fikret Yazıcı*, Berrak Parıltı**

Öz: Demokrasinin temel ilkelerinde yer alan medyanın özgürlüğü ya da bağımsızlığı birden fazla çalışmada konu olarak incelenmiştir. Toplumu yönlendirmekte oldukça güçlü olan medya araçlarının, bu anlamda toplumda yaşanan gelişmelere karşı tutumu önem arz etmektedir. Antidemokratik bir hareket olan darbe, demokrasinin ve toplumsal gelişimin önündeki temel engelden birisi olmuştur. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan 27 Mayıs 1960 askeri darbe sonrası medyanın konuyu mizahi olarak nasıl ele aldığını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, dönemin önemli ve eski gazetelerinden olan Cumhuriyet gazetesi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, demokrasinin savunucusu olan medya araçlarından bir gazetesinin antidemokratik bir yaklaşım olan darbelere karşı mizahi yönde nasıl bir içerik oluşturduğunu ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 30 günlük baskısı içerisinde yer alan karikatürler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda ise Cumhuriyet gazetesinin, dönemin iktidarı olan; ancak askeri darbe ile iktidardan indirilen Demokrat Partililere karşı ağır eleştiriler yaptığı belirlenmiştir. Karikatürler, özellikle dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes üzerine odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs 1960, Darbe, Karikatür, Cumhuriyet Gazetesi

Abstract: The freedom or independence of the media, which is included in the basic principles of democracy, has been examined as a subject in more than one study. The attitude of the media tools, which are very powerful in directing the society, towards the developments in the society in this sense is important. The coup, which was an antidemocratic operation, became one of the main obstacles to democracy and social development. This study has been prepared in order to determine how the media handled the issue humorously after the May 27, 1960 military coup in the Republic of Turkey. The study was carried out on the newspaper Cumhuriyet, one of the important and old newspapers of the period. In this study, it was prepared to reveal what kind of humorous content a newspaper, which is one of the media tools that is the defender of democracy, created against the coups, which is an anti-democratic approach. Content analysis was carried out on the cartoons in the 30-day edition of Cumhuriyet newspaper. As a result of the examinations, it was determined that Cumhuriyet newspaper made heavy criticisms against the Democrat Party members, who were in power of the period and were overthrown by a military coup. The caricatures focused especially on then President Celal Bayar and Prime Minister Adnan Menderes.

Keywords: May 27, 1960, Coup, Caricature, Cumhuriyet Newspaper

* Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

ORCID: 0000-0003-1821-0973, fyazici@erciyes.edu.tr (Sorumlu yazar)

** Yüksek Lisans, Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

ORCID: 0000-0002-9051-7489, berrak.eri@gmail.com

Cite as/ Atf: Yazıcı, F.; Parıltı, B. (2022). 27 Mayıs 1960 darbesinin mizaha yansıması: cumhuriyet gazetesi Örneği, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1077-1103. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1124340>

Received/Geliş: 01 July/Haziran 2022

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2022

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2022

e-ISSN: 2149-4622. © 2013-2022 Muş Alparslan Üniversitesi. TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır.

Giriş

Demokrasilerde halk, kendi egemenliğini kendi elinde tutarken özgür bir yapıya sahiptir. İdeal bir yönetim şekli olan demokrasi, toplum bireylerine her alanda sosyal eşitlik sunarken katılımcı demokrasi oluşturur. Katılımcı demokrasi, bireylerin kendi yöneticisini özgür bir platform olan seçim yoluyla seçerek toplum için ortak bir faydada buluşmasıdır (Yaman, 2018:136). Gelişmiş toplumlarda var olan demokrasi topluma seçme ve seçilme hakkı tanır. Bireyler kendi temsilcisini seçim yoluyla seçer ve seçim yoluyla görevden geri alır. Fakat demokrasi, içerisinde bulundurduğu çok çeşitli düşünce yapısı dolayısıyla uygulama alanı tam anlamıyla yerleşmemiştir. Toplum üzerinde oluşturmak istenen güç ve otorite isteği demokrasinin gelişmesine engel olmuştur. Otoriteyi elinde bulundurmaya isteyen yapılardan birisi de, demokrasinin araçlarından olan kolluk kuvvetleri içerisinde yer alan asker olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan günümüze gelene kadar ordu, ülke yönetimi içerisinde aktif olarak yer almıştır. Ordu içerisinde oluşan yapılar, ülke yönetiminde söz hakkı iddia ederek antidemokratik yol olan darbeler ile ülke yönetimini belirli aralıklarla ele geçirmiştir. Bu zamanlarda demokrasinin vazgeçilmezlerinden olan yasama, yürütme ve yargının yanı sıra dördüncü kuvvet olan medya araçlarının sorumlulukları önem arz etmiştir. Demokrasilerde medyanın özgür olması, görevini tarafsız olarak yerine getirmesi toplumda yer alan bütün kurumlarının doğru işlemesine büyük katkı sağlamaktadır (Işık, 2005:115).

Toplumda yaşanan önemli olaylara karşı farklı bir bakış açısı getiren mizah, medya araçları içerisinde en fazla kullanılan eleştirel bakış açısını eğlenceye dönüştüren yapı olmuştur. Siyasi ya da sosyal alanda yaşanan gelişmeler sonucunda toplum hem bilgilendirilmek hem de düşündürülmek istenmiştir. Mizah, ülkede yaşanan gelişmeleri eleştirirken toplum hakkında bilgi vererek, toplumun değer yargılarını ortaya çıkarmaktadır. Mizah, neye neden güldüğümüzün kültürel, sosyolojik açıdan cevabıdır (Tural, 2017:37).

Bu çalışmada, 1960 askeri darbe sonrası Cumhuriyet gazetesi içerisinde yer alan karikatürler incelenerek analiz edilmiştir. Makale, dönemin önemli gazetesi olan Cumhuriyet'in, demokrasiye aykırı olan ve toplumu derinden etkileyen darbe hareketine karşı nasıl bir mizahi söylem geliştirdiğini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır.

1. Karikatür Olgusu

Karikatür, köken olarak İtalyanca Caricare sözcüğünden gelerek Türkçe'ye yerleşmiştir. Başlangıçta insanların yüzlerinin ve dış görünüşlerinin komik bir şekilde çizilmesi olarak kendini göstermiş; sonraları kişiye ait karakteristik özelliklerin abartılması şeklinde kullanılmaya başlanmıştır (Kar, 1999:18). Karikatür tarihi, insanlığın varlığından itibaren ortaya çıkmış mizahi bir eleştiri yöntemidir. Tarih öncesine dayanan bu yöntemin ilk örnekleri mağaralarda görülmüştür. Dönemin insanları abartılı birçok halleri ile resmedilmiştir (Bayram, 2009:2). Günümüzde karikatür siyaset, sosyal, ekonomik, kültür gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Toplumda yaşanan bir olay karşısında insanları eğlendirirken düşündürmeye yönlendirmektedir. Çünkü karikatürün temelinde mizah olgusu vardır. Önder Şenyapılı'ya (2003:129) göre karikatür: "Çizgide mizah yapma olayıdır, çizgide mizah yapma sanatıdır". Mizah kelimesi ise, dilimize Arapçadan geçmiştir ve aslı 'Müzah'tır. Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre mizah, "eğlendirme, gülme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, ironi" şeklinde açıklanmıştır. Karikatürler oluşturulurken gerçeği yansıtmaya için ait olduğu dönemin, dilin ve kültürün özelliklerini taşır. Bu özellikleri de abartılı üslup ya da mecazlı söylemle aktarır. "Karikatür öyle mecazlara başvurur ki, bu mecazlar da birer karakter, giyim-kuşam, çehre, çevre ve durum karikatürü olur. Karikatür, tanımlayan ve tanımlananı birbirine bağlama çabasıyla alay eder; karikatür, bakan/okuyan için kaos ile kültürün, eski ile yeni düzenin arabulucusudur" (Brummett, 2003:43).

Karikatürün temel figürü insandır. Karikatürün kaynağında insana özgü hoşgörü ve eğlence yatmaktadır (Öngören, 1983:11). Toplumsal her konu karikatürün malzemesi olarak kullanılabilir. İnsanları güldürürken düşündüren karikatür, olaylara karşı farklı bir dille eleştiri yapmaktadır. Karikatürün konu olarak en önemli ve en geniş alanında siyasi mizah yatmaktadır. (Doğanay, 2021:41). "Siyasi mizah, politikacıların yasakladığı ve kısıtlamalar getirdiği her şeye karşı çatışmacı ve yıkıcı bir tutum sergilenmesi ve muhaliflik halinin yansıtılmasını içeren bir türdür" (Yardımcı, 2010:12). Arık'a

göre (1998:43) siyasi mizah, “daima hâkim sınıflara karşı gösterilen bir tepkinin ifadesidir. Bu tepki toplumun alt tabakalarından, iktidarda kim varsa ona doğru yönelen son derece sivil bir eylemdir ve siyasi mizah, mevcut düzene karşı bir silah işlevi görmektedir.” Siyasi karikatürler iktidarlara sadece eleştiri yapmaz aynı zamanda iyi bir muhalefet aracı olarak kullanılır. İktidarın yönetimine ve hakim olan düzene karşı her türlü yorumu içerir. İktidarlara karşı geliştirilen mizahi dil bir sorgulama aracı olarak kullanılmaktadır.

Karikatürlerin gazetelerde yer almaya başlaması toplumda okuma yazma oranlarının düşük olması sonucunda gerçekleşmiştir. Latin alfabesine geçiş sürecinden okuma yazma oranının oldukça düşük olması gazete ve dergileri karikatüre yönlendirmiştir. Karikatür çizimleri ile toplumda yaşanan gelişmeler insanlara aktarılmıştır. Karikatürlerin yaygınlaşması ve günümüz halini almasında okuma yazma oranı önemli etken olmuştur (Tunç, 2002:53). Diğer yandan karikatür sadece güldürü aracı olarak değil, kamuoyu oluşturulması ve topluma belirli bir ideolojinin oluşmasında kullanılan en etkili araçlardan birisi olmuştur (Yetim & Akkoyunlu, 2017:6). Türkiye’de karikatüre yönelik ilk eserler 15. yüzyılda görülmüştür. Davetname adlı eserde yer alan çizimler karikatürün ilk örnekleri sayılmıştır. Şair İlyas diğer adıyla Uzun Firdevs tarafından yazılan ve bir sihir kitabı olan Davetnamede yer alan resimler karikatür olarak nitelendirilmiştir (Topuz, 1997:20).

Karikatür ve mizah yayınlarının gazete, dergilerde yayınlanması 1800’lü yıllara dayanmaktadır (Yavuz, 2009:6). İlk mizah dergisi 1871’de Teodor Kasab tarafından Diyojen adı ile çıkarılmıştır. Toplumla kolayca ulaşması ve yaygınlaşması için ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Diyojen olan yoğun ilgi sonucunda Teodor Kasab, Çingiraklı Tatar ve Hayal adlı iki mizah dergisi daha çıkarmıştır (Yetim & Akkoyunlu, 2017:81). Tanzimat ve II. Meşrutiyet sonrası mizah çağdaşlaşmaya başlayarak çizgisel yapısı daha da gelişmiştir. Türkiye’de tam anlamıyla karikatürist olan ilk kişi Cem adlı sanatçıdır. 1882’de İstanbul’da yaşamış gerçek adı Cemil olan fakat takma olarak Cem ismini kullanan sanatçı, batılı anlamda ilk eserleri vermiştir. Cem, karikatür alanında tarihe ‘Üstat’ olarak geçmiştir (Çapanoğlu, 1970:34). Karikatürlerin bu dönemlerde yoğunluğu siyasi alan olurken ayrıca ekonomik, hukuk, kültürel gibi birçok alanda yayınlanmıştır. Dönemin önemli karikatürleri olarak Davul, Dalkavuk, Çekirge, Falaka, Boşboğaz, Eşref, Züğürt, Cadaloz, Adam Sen de Eşşek, Kibar, Malum, El Üfürük, Karagöz, Püsküllü Bela, Curcuna, Coşkun Kalemler, Yuha, Laklak, Kalem gibi eserler yayınlanmıştır. (Topuz, 1997:219). Cumhuriyet ilanı ile birlikte karikatürlerde, milli mücadeleye destek ve kamuoyu oluşturan içerikler yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni kurulması yapılan harf inkılabıyla yeni Türk alfabesinin toplumda yerleşme sürecinde fotoğraf ve karikatürler önem arz etmiştir. Bu dönemde toplumdaki birçok gelişme karikatür çizimleriyle aktarılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’e yönelik destek karikatürlerin yanı sıra toplumsal konulara değinilmiştir. Muhafız yayınlara değinilmemiştir (Tunç, 2002:53).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından 1950’li yıllara gelindiğinde Demokrat Partinin iktidara gelmesi sonucunda çok partili hayata geçiş tamamlanmıştır. Demokrasinin yerleşmesi adına önemli olan bu durum, siyaset ile birlikte birçok alanda değişim ve dönüşüm sağlamıştır. Demokrasi adına yaşanan bu önemli gelişme sonucunda karikatür alanı da özgürleşmiştir. Devam eden süreçte iktidara gelen Demokrat Partiye karşı yapılan çizimlerde mizahın eleştiri dozu artmıştır.

2. 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Süreç

Cumhuriyetin ilanından sonra birkaç kez çok partili hayata geçiş denemeleri başarısız olmuştur. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti ile birlikte çok partili hayata geçiş başarıya ulaşmıştır. Cumhuriyet kurulduktan tam 27 yıl sonra ülke yönetimi merkez sağa geçmiştir. Böylece demokrasi adına bir devrim gerçekleşmiştir. Siyasal iktidar ilk defa bu dönemde halkla arasındaki mesafeleri kaldırmış ve aşağıdan yukarıya yönlü pozitif bir toplumsal hareket kendini ortaya çıkarmıştır (Aydemir, 2000: 402). Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ülkede ihtilal olarak nitelendirilmiştir. Başbakan olan Adnan Menderes ise Türk demokrasisinin önderi olarak anılmaya başlanmıştır (Yaşar, 2015:477). 1950 yılında ilk defa aşağıdan yukarıya doğru demokratik bir reform

yapılmıştır. Halk ilk defa iktidarda söz sahibi olabileceğini görmüştür. Bu Türk demokrasisinin gelişimi adına büyük bir adım olarak değerlendirilmektedir (Eroğul, 1989:279).

Demokrat Parti, ilk yıllarında oldukça başarılı bir siyaset sürdürmüştür. Özellikle kişi hak ve özgürlüklerini genişletmek ve iktidar gücünü halktan almak (Ahmad, 1994: 28-29) parti politikaları olarak belirlenmiştir. Devletçi bir ekonomik politika izlemiş; kalkınma hamlesi olarak dokuma, çimento, şeker gibi sanayi kollarında büyük gelişmeler yaşanmıştır. Yaşanan olumlu gelişmelerin ardından devletçi politikadan liberal ekonomiye geçerek bireysel örgütlenmeler desteklenmiştir (Kanca, 2012:48). Ancak, ekonomide elde edilen başarılar her alana yayılamamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin yürüttüğü sert muhalefet Demokrat Parti iktidarını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Demokrat Partinin basına uyguladığı baskı özgürlük ortamını tartışmalı hale getirmiştir. Özellikle gazetecilerin gruplar halinde hakim önüne çıkartılması ve hapse mahkum edilmeleri (Başgil, 2008:109) sert ve ağır uygulamalar olarak dikkat çekmiştir.

Demokrat Parti'nin ikinci döneminde ise baskıcı bir yönetim hakim olmuştur. Siyasi ve ekonomik bunalımlar yaşanmaya başlamıştır. 6-7 Eylül Kıbrıs olayları, ekonomik yaptırımlar ve DP tarafından kurulan tahkikat komisyonu muhalefet, basın ve aydın çevrelerinde büyük önemli bir rahatsızlığa neden olmuştur. Ağır eleştirilere maruz kalan DP hükümeti, baskıcı yönetim anlayışını arttırarak üniversite ve gazeteleri kapatmıştır. Birçok basın organına da yayın yasağı uygulamıştır. Demokrat Partinin yaptırımları sonucunda bu dönem 'Baskı Devri' olarak ifade edilmeye başlanmıştır (Usta, 2005:54). Demokrat Partinin baskıcı yönetiminin artması sonucunda 2 önemli protesto olayı yaşanmıştır. Bunlardan ilki, 28-29 Nisan öğrenci olaylarıdır. İstanbul Üniversitesinde 200 kadar öğrenci DP Hükümetini protesto etmiştir. Polis ve öğrenciler arasında çıkan olaylarda iki öğrenci hayatını kaybetmiş, yüzlerce öğrenci de yaralanmıştır. İstanbul'da başlayan olaylar Ankara'ya kayarak yeni olaylara neden olmuştur. Çatışmalar sonucunda DP Hükümeti sıkıyönetim ilan etmiş, üniversiteleri 15 gün süreyle kapatmıştır. Diğer önemli bir protesto gösterisi ise 5 Mayıs 1960 günü Ankara Kızılay'da baskı ve yasaklara karşı düzenlenmiştir. 555K parolalı düzenlenen eylemde, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes tesadüfen olayların ortasında kalmıştır. Başbakan Menderes, gençlere seslenerek 'Ne istiyorsunuz?' diye sormuştur. Topluluk ise Menderes'e doğru 'Hürriyet istiyoruz' cevabını vermiştir. Başbakan sinirlenerek, "Hürriyet olmasa bir Başbakana bunları söyleyebilir misiniz?" diye karşılık vermiştir (Birand, 1999:155). Yaşanan gerginlik sonucunda Menderes, kalabalık tarafından hırpalanmıştır. Bu iki önemli olayda yaşanan gerginlikler ordu desteği ile bastırılmıştır. Toplum tarafından askere büyük destek verilmiştir. Ordu lehinde 'Türk Ordusu Çok Yaşa, Ordu ile Beraberiz' gibi sloganlar atılmaya başlanmıştır.

1960 yılında artan protestolar, öğrenci-polis çatışmaları, ekonomik çöküş, sıkıyönetim, hükümet ve toplum arasındaki tüm bağların kopmasına neden olmuştur. Ülkede artan kaos ortamı sonucunda ana muhalefet partisi, bir takım aydın ve gazeteciler darbenin gerçekleşmesi için önemli rol oynamışlardır. İlk hareket teşebbüsü '9 Subay Olayı' olmuştur. Ordu içerisinde bir grup oluşturan 9 askerin ihtilal yapacağı duyurulmuştur. 9 asker içinde yer alan subay Samet Kuşçu, Ekspres gazetesini arayarak darbe haberini duyurmuştur. Fakat hükümetin müdahalesi sonucunda 9 asker görevlerinden alınarak tutuklanmıştır. Dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, ihtilalden yana olduğu beyan etmiştir. Kısa süre sonra ise Cemal Gürsel, zorunlu izne gönderilmiştir. Gürsel, izne çıkmadan önce ordu içerisinde darbe hazırlığında olan askerlere çalışmaların süreceğini belirten bir mektup bırakmıştır. Ayrıca Gürsel, bir mektup da hükümete göndererek uyarıda bulunmuştur (Öztuna ve Gökdemir, 1987:107-108):

"Aziz vekilim;

Dün geceki konuşmalarımızdan cesaret ve ilham alarak zât-ı âlilerine, memleketin huzur ve istikrarı için alınması lâzım gelen tedbir ve kararlar hakkında düşüncelerimizi arz etmeyi millî ve vatanî bir vazife bildim. Sayın Başvekilin açıklamalarını dinledim ve okudum; bunlarda, benim düşüncelerimin kabulüne müsait bir zeminin henüz mevcut olmadığı aşikâr olarak belli ise de gene de görüşlerimin sizlere iblâğının zaruretine inanıyorum. Muhterem Vekilim; şu hakikati kabul etmek lâzımdır ki, Kayseri hâdiseleriyle başlayıp son karar ve feci olaylara kadar devam eden vakalar vatandaş ruhunda derin tesirler ve Hükûmete karşı telâfisi güç hoşnutsuzluklar yaratmıştır. Hele Ordunun talebelere karşı

akılsızca kullanılması, işin vahametini arttırmış, Ordu mensuplarında da huzursuzluk ve güvensizlik hisleri belirmiş, korkulan şey olmuş, Ordu politikaya karıştırılmıştır.

Sayın Vekilim;

Bu ahvâl küçümsenecek, cebir ve şiddetle geçirilecek şeylerden değildir. Memleket, Hükümet ve Partinin düştüğü bu müşkül vaziyeti kurtarmak için sükunetli fakat ciddi ve zecri tedbirler almak lâzımdır. Bu tedbirler şunlar olmalıdır:

- 1- Cumhurbaşkanı istifa etmelidir. Çünkü bütün fenalıkların bu zattan geldiği hakkında memleketeye umumi bir kanaat vardır.
- 2- Kabinede iyi kabul edilmeyen ve suihalleri bütün memleketeye yayılmış bulunan zevat çıkartılmalı ve yeni kabine mutlak dürüst, makul, zorcu değil, adalet ve şefkat hissi taşıyan zevattan kurulmalıdır.
- 3- İstanbul, Ankara valileri ve Emniyet Müdürleri süratle değiştirilmelidir.
- 4- Ankara Örfi İdare Kumandanı değiştirilmelidir.
- 5- Son çıkarılan ve Tahkikat Komisyonları ihdas eden Kanun kaldırılmalıdır.
- 6- Mevkuf gazeteci bir af kanunu ile kısa zamanda tahliye edilmelidir.
- 7- Son hadiseden tevkif edilen talebeler tedricen serbest bırakılmalıdır. İlim müesseseleri yeniden faaliyete geçirilmelidir.
- 8- Şimdiye kadar çıkarılan bütün antidemokratik kanunlar tedricen kaldırılmalıdır.
- 9- Vatandaş, hürriyet ve eşit muamele hakkına mutlak surette riayet edilmelidir.
- 10- Ordunun meseleleri süratle hal edilmelidir.
- 11- Din istismarcılığından vazgeçilmelidir.
- 12- Suiistimaller oluyor mu bilmiyorum. Fakat olduğu hakkında umumi bir kanaat mevcuttur ve milletin, Hükümete karşı itimatsızlığına sebep olmaktadır. Bu gibi kötülüklerin şiddetle bertaraf edilmesi lâzımdır.
- 13- Müstesna zamanlar ve günler haricinde hükümet büyüklüğü ile memleket gezilerinde sayısı büyük vatandaş toplulukları ile karşılaşmalar yapmak usulü kaldırılmalıdır.

Çok Muhterem Vekilim;

Bu yazdıklarım asla bir parti ve politika mülâhaza ve tesiriyle değildir. Memleketin durumunun bu tedbirlerin alınmasının zarurî kıldığına inandığım için arz ediyorum. Sizlerin vatanperverlik ve vicdanlarınıza hitap ediyorum. Memlekette çok şeyler yaptığınız muhakkaktır, fakat bu da asla kâfi değildir. Bu yapılan işleri müstemleke idareleri de yapar, yapıyor ve yapmıştır. Asıl mühim olan toplumun ruhunda yaşama şevk ve azminin geliştirilmesi, hak ve hürriyet aşkının kökleştirilmesi ve vatandaş idrakinin yüksek ve necip hislerle donatılmasıdır. Olaylar bu yolda olmadığımızı göstermektedir. Talebelerin hürriyet duygusu ile yaptıkları masumane tezahürata karşı, idarecilerin hatası yüzünden kıtalar sevk edilmesi ve onların desteği ile emniyet kuvvetlerinin ilim yuvalarının içine kadar girerek talebeleri, profesörleri ile beraber coplarla ve kurşunlarla tedip etmesi feci bir şeydir. O hengamede kız talebelerin yürekler parçalayan çığlıklarının analar, babalar ve halk ruhunda onulmaz yaralar açacağını ve açtığını anlamamak, memleketin huzuru bakımından büyük hata olduğuna kaniim. Bizim gençlerimizde hak, adalet ve hürriyet duygularının gelişmesinden ve kemâlinde memnun olmamız lâzım gelmez mi? İstikbâli hissiz, duygusuz müstemleke ruhlu, yalnız maddeci bedbaht insanlara mı bırakmak istiyoruz.

Sayın Vekilim, maruzatım muhakkak ki çok mühim ve hatta çok cüretkârane'dir. Fakat memleket için, millet için, Hükümet ve hatta partilerin selâmeti için dikkate alınması lâzımdır ve hatta çok lâzımdır.

Saygılarımla.

3 Mayıs 1960

Orgeneral Cemal Gürsel''

Cemal Gürsel, bıraktığı mektubun ardından izne çıkmıştır. Ordu içerisinde hareketlilik devam ederken, DP Hükümeti yapılan eleştiri ve uyarıları dikkate almamış ordunun darbe yapacağına inanmamıştır (Albayrak, 2004:518). Fakat 27 Mayıs 1960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri sabaha karşı 4 sularında ülke yönetimine el koymuştur. Kendilerine 'Milli Birlik Komitesi' adını verdikleri bir grup

asker, antidemokratik bir yol olan ihtilal ile ülke yönetimini ele geçirmiş hükümeti düşürmüştür. İhtilal, toplum tarafından büyük destek görmüştür. Ordu, alkışlarla karşılanmıştır. Darbenin hemen ardından Demokrat Partililer tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüştür. Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes ve tüm milletvekilleri toplamda 592 sanık Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divan Mahkemesinde yargılanmıştır (Öztuna ve Gökdemir, 1987:119).

Tüm yargılanmalardan sonra aralarında Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes'inde bulunduğu 15 sanık idam cezasına çarptırılmıştır. 31 sanık müebbet hapis cezası alırken, 418 sanık çeşitli suçlardan kısa süreli hapis cezalarına mahkum edilmiştir. 123 kişi ise beraat almıştır. 15 sanığın idam cezası ise Milli Birlik Komitesi kararına bırakılmıştır. Komite, karar sonucunda 4 kişinin idamını onaylamış kalan kişilerin cezasını ise müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idam cezaları onaylanmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın idam cezası yaşı dolayısıyla hapis cezasına çevrilirken Başbakan Menderes ve bakanların cezaları infaz edilmiştir (Karavelioğlu, 2007:148).

3. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbe Sonrası Cumhuriyet Gazetesi'nde Yayımlanan Karikatürler

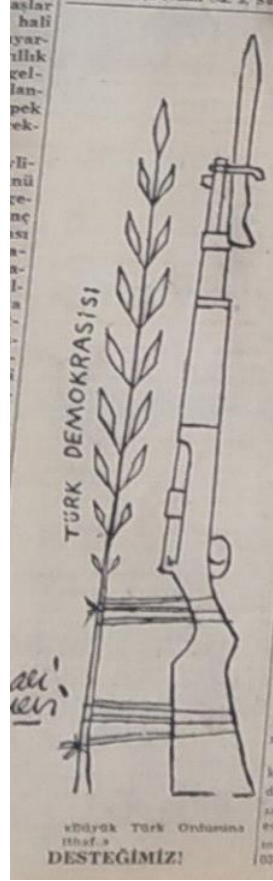
Cumhuriyet gazetesi, 7 Mayıs 1924'te Milli Mücadele sonucunda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin politikalarını Anadolu'ya yaymak amacıyla Yunus Nadi tarafından kurulmuştur. Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesini kurarken 'Demokrasinin Savunucusu' olarak nitelendirmiştir. Bu ilkeden yola çıkarak antidemokratik bir hareket olan 27 Mayıs 1960 darbesine karşı mizahı bakış açısı bu çalışmaya konu edilmiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyet Gazetesinin 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren 31 günlük yayın içeriği incelenmiştir. 31 günlük baskıda ana sayfada yer alan karikatürler üzerinde içerik analizi yapılmıştır.

Karikatür 1: 27.05.1960

Cumhuriyet gazetesinin o dönem çizimlerini ünlü karikatürist Ali Ulvi Ersoy yapmaktadır. Ordu, çok partili hayata geçiş sonucunda iktidara gelen Demokrat Parti yönetimine 27 Mayıs 1960 günü darbe hareketi ile son vermiştir. 27 Mayıs sabahı yapılan bu hareket toplumun birçok kurumu tarafından alkışlarla karşılanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 27 Mayıs darbesinin ardından ilk çizgisi Atatürk portresi olmuştur. Karikatür 1'de kullanılan Atatürk portresinin hemen altında iki elin uzatmış olduğu ağaç dalları dikkat çekmektedir. Demokrat Partinin iktidara gelmesi, 'Demokrasi Bayramı' olarak nitelendirilmiş, Atatürk'ün hayalini kurduğu çok partili sistemi fiili olarak hayata geçirmiştir. Fakat

zaman içerisinde DP hükümetinin baskıcı yönetimi, özgür ve demokrasi ortamını yok etmiştir. Askeri darbe sonrası demokrasinin tekrardan geleceği, Mustafa Kemal Atatürk'ün uzayan elleri ile karikatürize edilmiştir. Renklerin insanlar üzerindeki psikolojik etkisi bilinmektedir. Buradan yola çıkarak siyah-beyaz renkte çizilen karikatürlerin aksine bu çalışmada (Karikatür 1), yeşil renk kullanılmıştır. Doğanın yeniden canlanmasının sembolü olan yeşil rengin kullanılması, Demokrat Parti yönetimi ile bozulan düzenin yeniden doğuşunu temsil etmiştir. Gazete, 27 Mayıs günü attığı 'Kahraman Türk Ordusu Yönetime El Koydu' manşetiyle darbeyi duyurmuştur. Manşetten ve karikatür çiziminden görüldüğü üzere Cumhuriyet Gazetesinin, askeri müdahale düşüncesini olumladığı açıktır.

Karikatür 2: 28.05.1960

Darbe sonrası gazetenin ikinci sayısında yer alan karikatürde, askere verilen destek açık bir şekilde ifade edilmiştir. 'Büyük Türk Ordusuna İthaf – DESTEĞİMİZ!' başlıklı bir karikatür (Karikatür 2) çizilmiştir. Karikatürde askere ait bir tüfek ile 'Türk Demokrasinin' simgesi olarak nitelendirilen buğday başağı birbirine bağlanmış görüntüsü karikatürize edilmiştir. Çizimde Türk Demokrasi ve toplum buğday başağı ile temsil edilmiştir. Buğday başağı genel anlamda birçok alanda barışın göstergesi olarak gösterilmektedir. Çizer, birden fazla ipele birbirine bağladığı iki objeyle DP hükümetine karşı mesaj vermiştir. Asker ve toplumun birlikte hareket edeceği karikatürize edilmiştir. Barışın göstergesi olan başak çiçeğinin asker tüfeğiyle birleştirilmesi demokrasinin gerçek anlamı ile çeliştiğini göstermektedir.

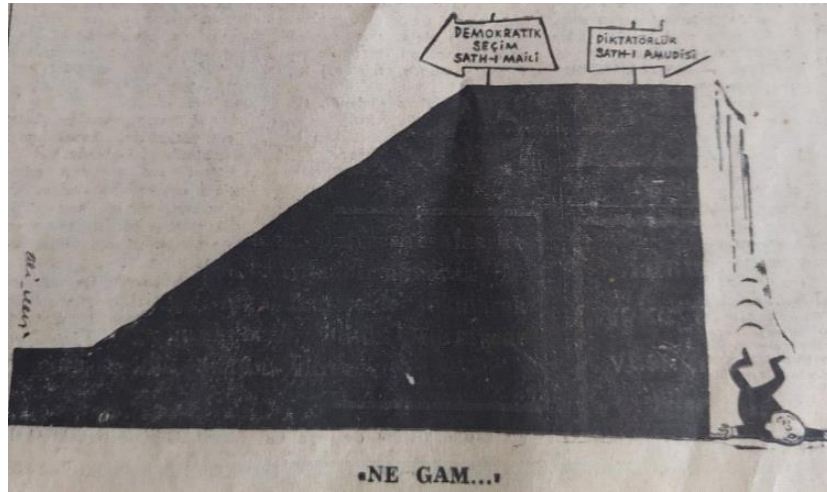
Karikatür 3: 30.05.1960

Gazete, 30 Mayıs 1960 tarihli karikatüründe 'Yeter Söz Milletindir!' başlıklı dur işareti yapan üç el çizilmiştir. Birinci el basını, ikinci el Türk ordusunu ve üçüncü el ise üniversiteleri temsil etmektedir. Demokrat Partinin, 1950 genel seçimleriyle iktidara gelmesi çok partili hayata geçiş sürecini tamamlamıştır. Seçimlerin öncesinde Demokrat Partinin yürüttüğü seçim çalışmalarında 'Yeter Söz Milletindir' yazılı, dur işareti yapan bir görsel kullanılmıştır. 30 Mayıs tarihli (Karikatür 3) çizimde karikatürist, aynı görsel ve slogan ile Demokrat Partililere gönderme yaptığı anlaşılmaktadır. Toplum sadece tek bir el ile temsil edilmemiş, üçe ayrılarak temsil edilmiştir. En fazla söze ise ordunun sahip olduğu, basın ve üniversitelerin geri planda olduğu görülmüştür. Darbe hareketinin sadece asker tarafından yapılmadığı toplum desteği ve isteği doğrultusunda gerçekleştirildiği anlamı oluşturulmuştur.

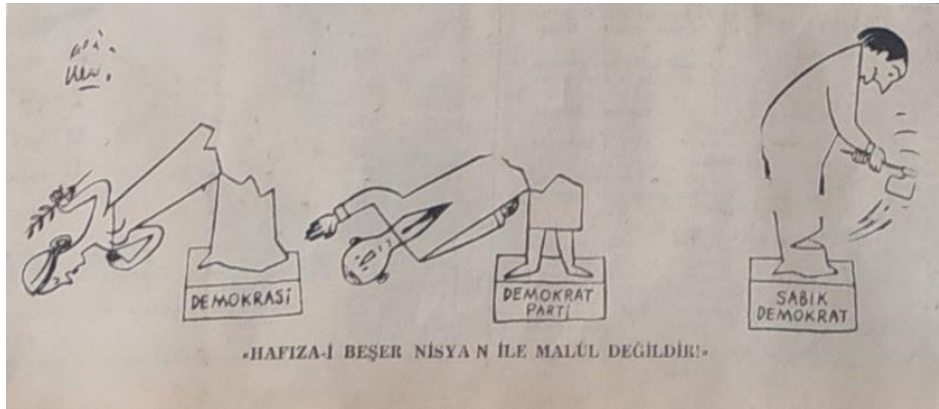
Karikatür 4: 31.05.1960

Gazetede yayınlanan 31.05.1960 tarihli karikatürde 'UÇTU UÇTU' başlığı atılmıştır. Karikatürde 9 tane uçan melek resmedilmiştir. En üste uçan melek olarak Sezar çizilmiştir. Hemen altından başlayan sırada Hitler, Mussolini, Peron, Nuri Es Said, Abdülillah, Batista ve Sabık isimleri verilmiştir. Sabık olarak nitelendirilen Demokrat Partililerdir. Gazete bu dönemde haber içeriklerinde ve yayınladığı karikatürlerde Demokrat Partili milletvekillerini 'Sabık' yani eski anlamına gelen kelime ile ifade etmiştir. Dünyada ortaya çıkmış ve buldukları ülkelerde baskıcı yönetimleriyle ünlü diktatörlerin yer aldığı çalışmada (Karikatür 4) son diktatör olarak da Demokrat Parti lideri Adnan Menderes'in uçtuğu çizilmiştir.

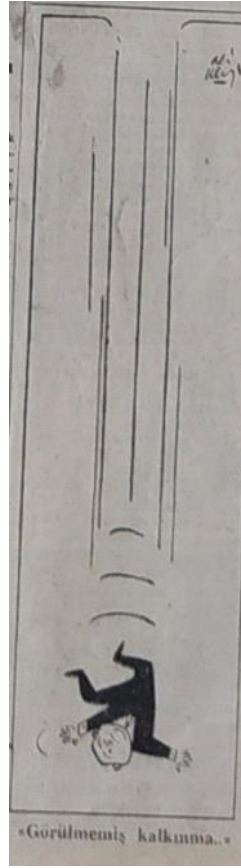
Karikatür 5: 01.06.1960

Karikatür 5'e göre, 'NE GAM...' başlıklı içerikte bir dağdan düşen Demokrat Partili bir vekil resmedilmiştir. Dağın tepe noktasında iki ayrı yolu gösteren tabela çizilmiştir. Sol tarafı gösteren tabelada 'Demokratik Seçim – Sath-ı Maili' gösterirken sağ tarafı gösteren tabelada 'Diktatörlük – Sath-ı Amudis' yazılmıştır. Demokrat Partinin ülke yönetiminde bulunduğu süre zarfında aldığı kararlar ve baskıcı yönetimi diktatörlük tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Tartışmalardan yola çıkarak Demokrat Partili vekilin sağ tarafı seçerek yani diktatörlük yolunda ilerledikten sonra kafasının üstüne düştüğü çizilmiştir.

Karikatür 6: 02.06.1960

Demokrat Partinin, 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda iktidara gelmesi demokrasinin tam anlamıyla tamamlanması anlamında Türkiye tarihi açısından önemli adım olarak görülmüştür. Demokrasinin tamamlanmasıyla toplumda refah ortamının oluşacağı düşünülmüştür. Ali Ulvi'nin karakterize ettiği (Karikatür 6) bu çalışmada, 2 tane yıkılmış ve bir tane de yıkılmaya başlayan heykel çizilmiştir. İlk yıkılan kadın heykelinde 'Demokrasi' temsil edilmiştir. Barışın ve adaletin simgesi olan bu heykelin Demokrat Parti yönetimiyle yıkıldığı görülmüştür. İkinci yıkılan erkek heykelinde ise Demokrat Parti ifade edilmiştir. İktidara geldiği ilk yıllarında kullandığı sembolü 'Yeter Söz Milletindir' sloganlı el işareti karikatürde kullanılmıştır. İkinci heykelde milletin artık sözünün geçmediği ve yıkıldığı anlamı çıkmaktadır. Son heykelde ise kendini baltalayan ve görsel olarak dönemin Başbakanı Adnan Menderes'e benzeyen bir heykel çizilmiştir. Hemen alt kısmında ise heykel 'Sabık Demokrat' olarak isimlendirilmiştir. Karikatürün altına 'Hafıza-i Beşer Nisyan ile Malûl Değildir!' açıklaması yapılmıştır. Bir atasözü olan bu sözün anlamı ise 'İnsan hafızasının eksikliği unutkanlıştır' mesajı verilerek demokrat partilere karşı suçlama yapılmıştır. Kendini baltalayan ve yönetimi ile kendini yıkan iktidar olarak karikatürize edilmiştir.

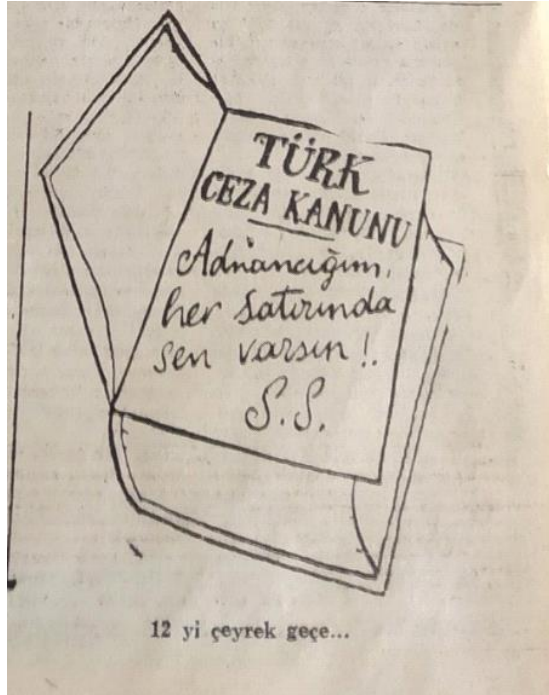
Karikatür 7: 03.02.1960

3 Haziran 1960 tarihli gazete baskısında 'Görülmemiş Kalkınma' başlıklı karikatür yayınlanmıştır. Yüksekten baş aşağı düşen demokrat partili bir vekile yer verilmiştir. Demokrat Parti iktidara geldiği ilk yıllarda ekonomide önemli atılım yapmıştır. Zamanla ekonominin bozulması, beklentileri karşılamamıştır. Demokrat Partinin topluma verdiği vaatleri yerine getirilmemiş olması ve askeri müdahaleyle iktidardan indirilmesi, 'Görülmemiş Kalkınma' esprisi ile aktarılmıştır. Demokrat Partili, oldukça yüksekten yani yönetimin en üst kademesinden en aşağıya kafa üstüne düştüğü, yönetimde başarısız olduğu anlatılmıştır.

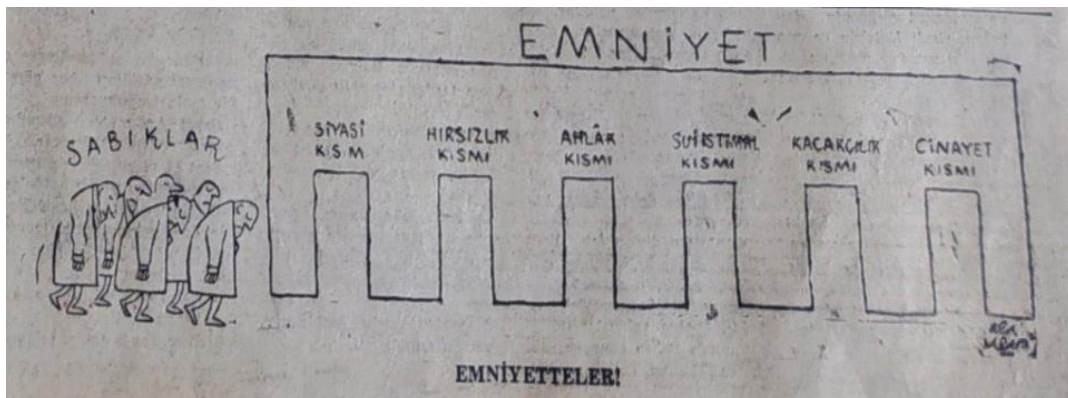
Karikatür 8: 05.06.1960

Karikatür 8’de yere düşen ve sabık olarak nitelendirilen bir demokrat partili sembolize edilmiştir. Hemen sol tarafta ise ‘Sabıkın Sabık Yarânı’ adı verilen üç kişi çizilmiştir. Bu üç kişinin ise sinirli ve laflar söyleyerek Demokrat Partiliden uzaklaştığı anlamı oluşturulmuştur. Bu çizimden yola çıkarak Demokrat Partili olan kişilerin darbe sonrası ters yöne giderek Demokrat Partiye olan desteğinin kesildiği anlaşılmaktadır.

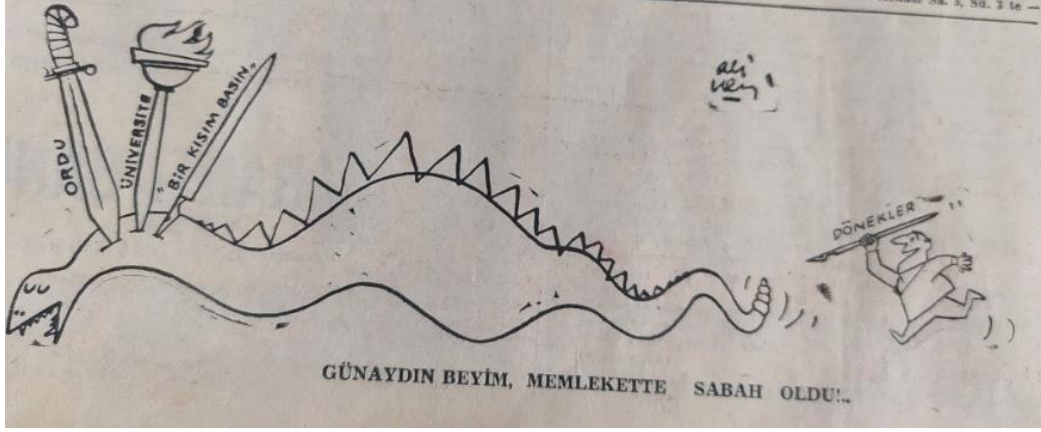
Karikatür 9: 09.06.1960

“12’yi çeyrek geçe...” başlıklı Karikatür ’de, Türk Ceza Kanunu kitabı karikatürize edilmiştir. Kitap başlığına ise “Adnancağım Her Satırında Sen Varsın!” ifadesi kullanılmıştır. Dönemin Başbakanı Menderes’e karşı alaycı bir söylem geliştirilmiştir. Türk Ceza Kanunu’nda yer alan tüm maddeler Başbakan Menderes ile bütünleştirilmiştir. Türk Ceza Kanunu kapsamında olan kamu düzeni ve güvenliği, kişi hak ve özgürlüklerinin DP hükümeti sırasında bozulması sonucunda Başbakan Menderes’in bu suçlardan yargılanacağı ifade edilmiştir. Darbe öncesi Demokrat Partinin baskıcı yönetimi ve uyguladığı sıkıyönetim yaptırımları anayasa ihlali gerekçesiyle toplum tarafından sürekli eleştirilmiştir. Bu karikatür o dönemlere ithaf olarak çizilmiştir.

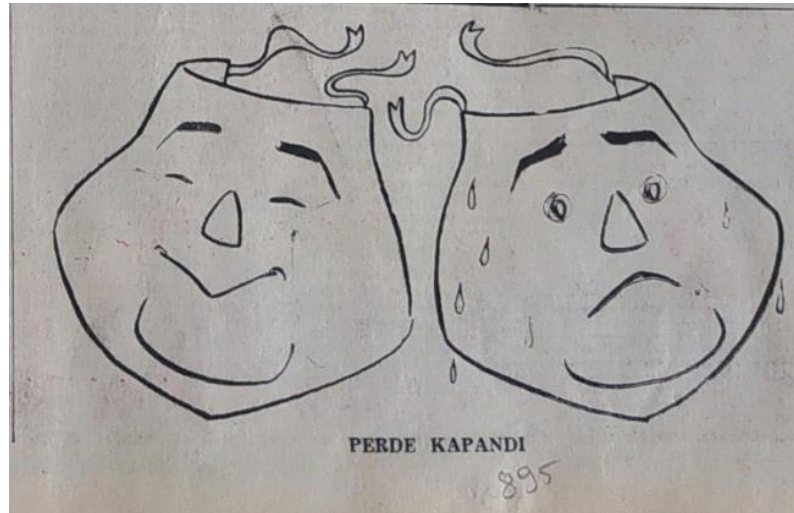
Karikatür 10: 10.06.1960

Karikatür 10’da tutuklanan Demokrat partililer resmedilmiştir. “Emniyetteler!” başlığıyla çizilen karikatürde emniyet ve 6 suç odası tasvir edilmiştir. Siyasi kısım, hırsızlık kısmı, ahlak kısmı, suiistimal kısmı, kaçakçılık kısmı ve cinayet kısmı odacıları çizilmiştir. Sabıkların ise toplu halde boyunları yere eğilmiş bir şekilde emniyete yürüdüğü görülmektedir. Çizer, darbe sonrası tutuklanan Demokrat Partililerin birden fazla suçtan yargılanacağını belirtmektedir. Ayrıca çizer, boynu bükülmüş olarak demokrat partilileri karikatürize ederken pişman ve suçlu anlamını yaratmıştır.

Karikatür 11: 11.06.1960

11 Haziran 1960 tarihli karikatürde büyük bir yılan resmedilmiştir. “Günaydın Beyim, Memlekette Sabah Oldu!” başlıklı karikatürde, yılanın sırtına saplanmış üç nesne çizilmiştir. Nesnelere kılıç olanı orduyu, meşale olanı üniversiteyi, kalem olanı ise bir kısım basını sembolize etmiştir. Yılanın arkasında ise elinde kalem olan ‘Dönekler’ başlıklı yılanı kovalayan bir adam tasvir edilmiştir. Karikatürist, Demokrat Partilileri yılan olarak tasvir etmiştir. Yılan hayvan olarak doğası gereği ölümcül zehir taşıyan, tehlikeli bir türdür. Bu bağlamda Demokrat Partililerin tehlikeli olduğu ve avlanması gerektiği mesajı verilmiştir. Ordu kılıcı ile asker, üniversite meşalesi ile akademi ve basın kalemi ile de medyanın bu üç metaforun gücü simgelenmiştir. Çizer, ‘Günaydın’ başlığıyla toplumun her kesiminin artık uyandığını yani bilinçlenerek hareket ettiğini ifade etmiştir.

Karikatür 12: 12.06.1960

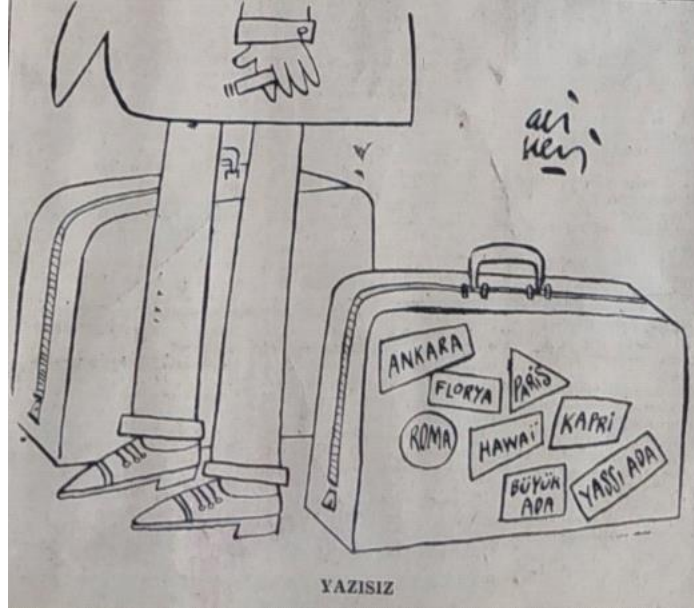
Karikatür 12’de, tiyatrolara ait gülen ve ağlayan maskelerin yer aldığı afişten esinlenerek bir çizim yapılmıştır. Karikatürde ‘Perde Kapandı’ başlığıyla biri gülen diğeri ise ağlayan iki maskeye yer

verilmiştir. Tiyatronun simgesi olan gülen ve ağlayan yüz maskeleri yüzyıllardır kullanılmaktadır. Maske, eskiden tiyatro oyunu sırasında oyuncuların kullandıkları argo kelimelerinden dolayı yüzlerinin tanınmaması için kullandıkları bir yöntemdir. Maske geleneği günümüze kadar sürmüştür. Ağlayan yüz filozof Demokritos'u temsil ederken, gülen yüz ise Herakleitos'u simgelemektedir. Bu iki ifade tiyatro ile bütünleşmiştir. Karikatürist, tiyatronun geçmişinden yola çıkarak Demokrat Parti için oyunun bittiği anlamını çizmiştir. Maskelerin benzerlik olarak dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a benzemesi dikkat çekmektedir. Perde kapandı ifadesiyle Demokrat parti döneminin sonlandığı mesajı verilmiştir.

Karikatür 13: 14.06.1960

14 Mayıs tarihli içerikte Demokrat Partililerin götürüldüğü Yassıada resmedilmiştir. Demokrat Partililer darbe sonrası yakalanıp tutuklandıktan sonra Marmara denizinde bulunan Yassıada'ya yani günümüz adıyla 'Demokrasi ve Özgürlük Adası'na götürülmüştür. Bir atasözü olan 'Dikensiz Gül' ifadesi toplumda yaşanan bir başarının yanı sıra olumsuzlukların da olabileceği ve yaşanabileceği anlamında kullanılmaktadır. "Dikensiz Gül Bahçesi" başlıklı karikatürde, bir ada üzerinde Demokrat partililere yer verilmiştir. Adnan Menderes, Demokrat Parti iktidarında muhalefetten ve muhalefet destekli basından sık sık şikayette bulunmuştur. Hatta meclis tartışmalarının birinde "dikensiz gül bahçesi istiyorum" diyerek karşı seslere olan tepkisini dile getirmiştir. Çizer, Adnan Menderes'in ve dolayısıyla Demokrat Partinin bu politik söylemini eleştirmektedir. Yassıada'da yargılanmak için bir araya gelen Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı, Başbakan Adnan Menderes'i, bakanları ve vekilleri tasvir ederek adanın, sadece Demokrat Partililerden oluşan bir "dikensiz gül bahçesi"ne döndüğü eğretilmesini yapmaktadır (Karikatür 13). Karikatür, muhalefet ve basın eleştirilerine hoşgörü ve tahammül gösterilmemesini eleştirmekte ve Yassıada yargılamalarını meşrulaştıran bir anlatı geliştirmektedir.

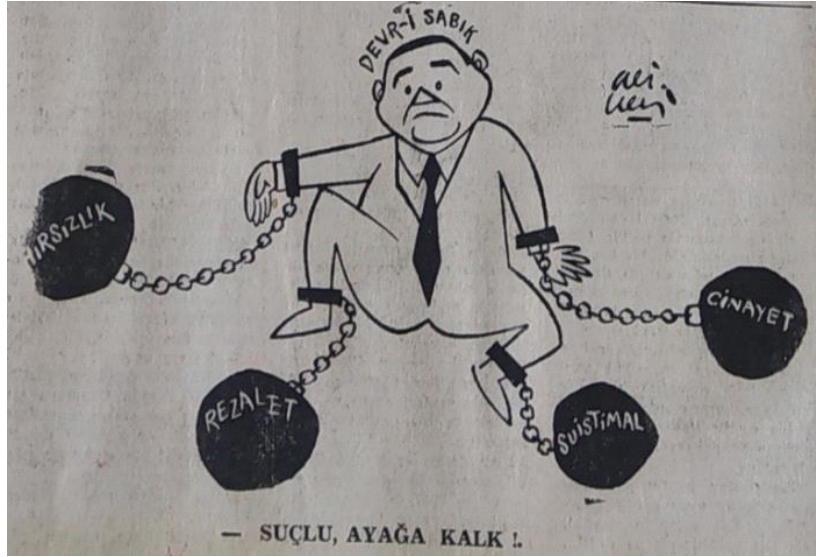
Karikatür 14: 15.06.1960

“YAZISIZ” yayınlanan 15 Haziran 1960 tarihli karikatürde iki valiz dikkat çekmektedir. İki valiz arasında duran, elinde sigara bulunan bir kişi çizilmiştir. Ön planda olan valiz üzerinde yer alan Ankara, Florya, Roma, Hawaii, Paris, Kapri, Büyük Ada ve Yassıada yazıları yer almaktadır. Çizer, bu karikatürde (Karikatür 14), Ankara’ya kesilen ilk bilet ve Yassıada’ya kesilen son bileti resmederek Demokrat Partililere karşı gönderme yapmaktadır. Demokrat Partililerin 1950 seçimleri sonrasında Ankara’da başlayan yolculuklarının dünyanın çeşitli ülkelerini gezdikten sonra Yassıada’da son bulunduğunu yansıtmıştır. Karikatürde yer alan Florya, Adnan Menderes’in İstanbul’da bulunan ev adresini işaret etmektedir. 1952 yılında Adnan Menderes, NATO toplantısı için Fransa’ya gitmiştir. Toplantı sonrası Paris’te yaşayan Osmanoğulları aile üyelerine ziyarette bulunmuştur. Paris etiketi de bu döneme gönderme içermektedir. Karikatür üzerinde yer alan etiketlerden yola çıkarak çizimde yer alan kişinin Adnan Menderes olduğu anlaşılmaktadır.

Karikatür 15: 16.06.1960

Karikatür 15'e göre 'Suç ve Ceza' başlıklı çizimde sol tarafta kanlı bir kılıç, sağ tarafta 'Kanun' başlıklı bir kitap çizilmiştir. İki objenin arasında şaşırmış bir milletvekiline yer verilmiştir. Objelerin tam altında yer alan başlıklar oldukça manidardır. Kanlı kılıcın altında 'SUÇ', milletvekili altında 'VE', kitabın hemen altında ise 'CEZA' yazmaktadır. Dünya klasiklerinden olan Dostoyevski'nin ünlü romanı 'Suç ve Ceza' kitabından esinlenen çizer, Demokrat Partinin sonunu edebi eserle resmetmiştir. 'Suç' ifadesiyle çizilen kılıcın kanlı olması Demokrat Parti dönemindeki toplumsal kaosun boyutunu simgelerken, 'Ceza' olarak kanunun gerektirdiği durumların uygulanacağı karakterize edilmiştir.

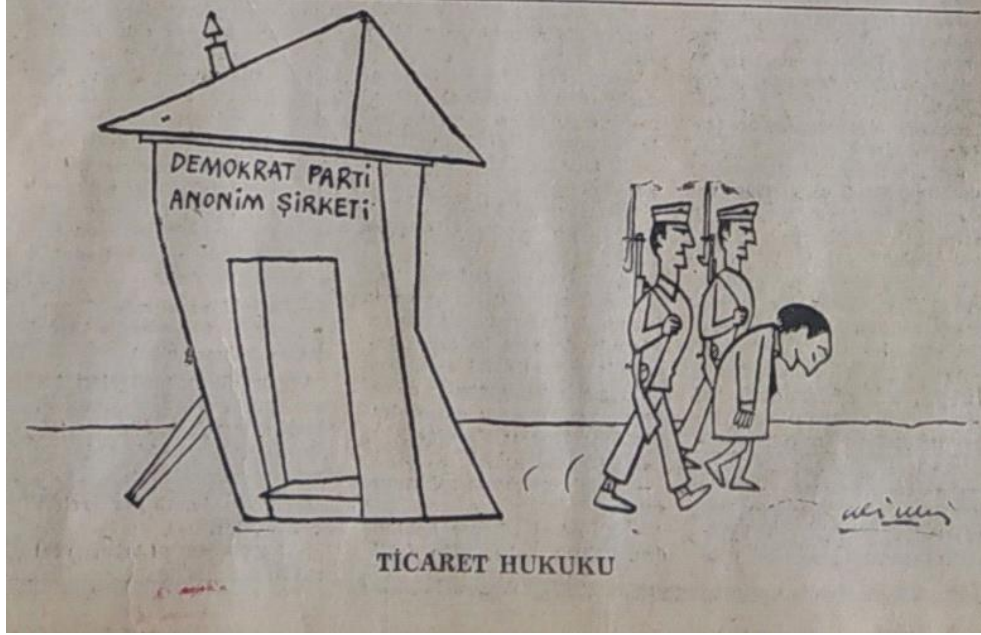
Karikatür 16: 17.06.1960

Karikatür 16'ya göre, Devr-i Sabık olarak nitelendirilen Adnan Menderes oturur halde resmedilmiştir. Oturan milletvekilinin ayaklarında ve ellerinde prangalar bağlıdır. Sağ kolunda hırsızlık, sol kolunda cinayet, sağ ayağında rezalet ve sol ayağında suiistimal yazılmıştır. Karikatürün hemen alt başlığında 'Suçlu, Ayağa Kalk!' yazılmıştır. Bu çizimden yola çıkarak DP milletvekillerinin birden fazla ağır suçlarla yargılanacağı davalar başlamadan topluma yansıtılmıştır. Çizer, demokrat partililerin iktidardayken çok fazla suça karıştıklarını, topluma karşı işledikleri suçların ağırlığından kalkamadığını ifade etmeye çalışmıştır.

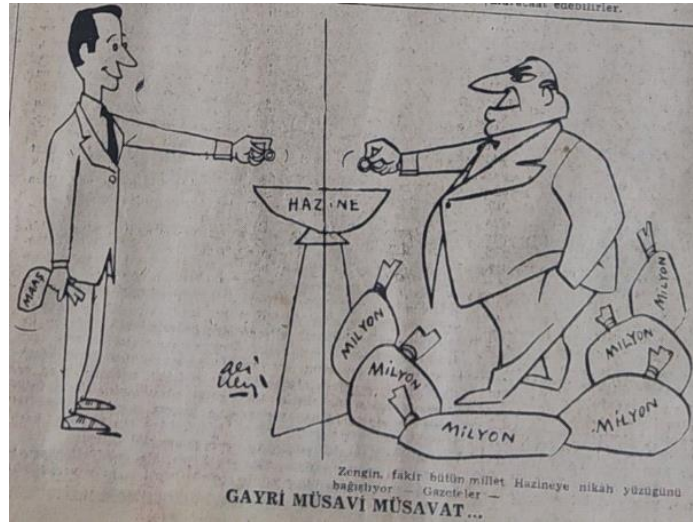
Karikatür 17: 18.06.1960

18 Haziran 1960 tarihli karikatürde dönemin Başbakanı Menderes'e karşı mizahi bir gönderi yapılmıştır. Karikatürde DP vekillerinin götürüldüğü Yassıada çizilerek üzerine yanan bir mum konumlandırılmıştır. Yanan mumun üzerinde ise "Menderes'in Demokrasisi" yazılmıştır. Menderes, yönetimi eriyen ve biten bir mumla sembolleştirilmiştir. Başbakan Menderes'in yönetimine karşı ağır eleştiri yapılmıştır. Karikatüre ise 'Yalancının Mumu Yassıada'ya Kadar Yanar...' başlığı atılmıştır. Bir atasözü olan bu ifade Türk toplumunda oldukça sık kullanılan bir ifadedir. Anlam bakımından, bir kişinin söylediği sözün yalan ifade olmasının kısa sürede anlaşıldığı durumlarda kullanılır. Çizer, bu ifadeyle Demokrat Parti dönemine gönderme yaparak suçlamada bulunmuştur. Başbakan Adnan Menderes yalancılıkla suçlanmıştır. Gerçek yüzünün kısa sürede anlaşıldığı ifade edilmiştir.

Karikatür 18: 19.06.1960

Ali Ulvi tarafından çizilen 16 Haziran 1960 tarihli karikatürde, bir şirket, iki asker ve bir kişi tasvir edilmiştir. Çizer, şirkete 'Demokrat Parti Anonim Şirketi' adını vermiştir. İki asker arasında tutuklanıp götürülen ve çizimden anlaşıldığı üzere kişinin Adnan Menderes olduğu dikkat çekmektedir. Menderes'in çizilen resimde başı öne eğilmiş ve düşük omuzları ile suçlu görüntüsü işlenmiştir. Karikatürist, 27 Mayıs 1960 askeri darbe gününe gönderme yapmıştır. Karikatüre atılan 'Ticaret Hukuku' başlığı ile Demokrat Partisinin siyasi bir kuruluş değil de ticari şirket olduğu anlamı yüklenmiştir. Demokrat Partinin, ülke yönetiminden çok bir maddi gelir elde etmek amacıyla çalışan kuruluş olarak tasvir edilmiştir.

Karikatür 19: 21.06.1960

27 Mayıs 1960 yılında asker tarafından yapılan darbe sonrası birçok alanda gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle bozulan ekonomi sonucunda devlet halktan yardım istemiştir. Milli Birlik Komitesi tarafından başlatılan 'Alyans Kampanyası'nda zengin fakir halktan insanlar alyanslarını orduya bağışlamıştır. Bağışlayan kişilere ise adına 'Devrim' denilen yüzükler verilmiştir. 21 Haziran 1960 (Karikatür 19) tarihli çizimde bu kampanyaya gönderme yapılmıştır. Çizimde zayıf ve maaş ile geçinen bir birey ve kilolu yanında milyonları olan başka bireye yer verilmiştir. İki bireyin de hazineye alyanslarını arttıkları resmedilmiştir. "Zengin, fakir bütün millet hazineye nikah yüzüğünü bağışlıyor" başlığı ile topluma bilgi verilmiştir. Zengin ve fakir vurgusu yapılarak herkesin birlik olması gerektiği mesajı verilmiştir. Altta başlıkta verilen 'Gayri Müsavi Müsavat...' sözü ile eşit ya da eşit olmayan herkesin destek vermesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Gayri müsavî, eşitsiz ve müsavî ise eşit anlamına gelen Arapça kökenli iki kelimedir.

Karikatür 20: 22.06.1960

22 Haziran'da yayınlanan karikatürde “Düşük İktidar” başlığı ile Demokrat Partililere alaycı mizah yorumu getirilmiştir. Karikatürde sıvı dolu bir cam şişe içerisinde dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a benzetilen bir kişiye yer verilmiştir. Bayar'ın gündelik hayatta taktığı gözlükleri gibi gözünde siyah gözlük olan kişinin çıplak ve karnından bir halatla koltuğa bağlanmış çizimi yer almaktadır. Çizerin, düşük ifadesiyle anne karnında yer alan bir cenine benzetme yaptığı gözlemlenmiştir. Şişe anne karnını, koltuk ile Celal Bayar arasındaki ip, bebeği besleyen göbek bağına, Bayar'ın koltuktan beslenen bir siyasetçi olduğu resmedilmiştir. Düşük ifadesiyle Demokrat Partililerin konumunu belirlerken, düşen kişinin hala iktidar koltuğuna sıkı sıkıya bağlı olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak Bayar'ın bağının kopması sonucunda düşük olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Demokrat Partinin, topluma hizmet etmediği sadece koltuk sevdalısı olduğu yorumu yapılabilmektedir. ‘Düşük İktidar’ ifadesi Demokrat Partililere karşı ağır bir eleştiri içermektedir. Aynı zamanda anne karnında olan bir bebeğe yapılan benzetme ile bebelere karşı olumsuz bir söylem, benzetme olmuştur.

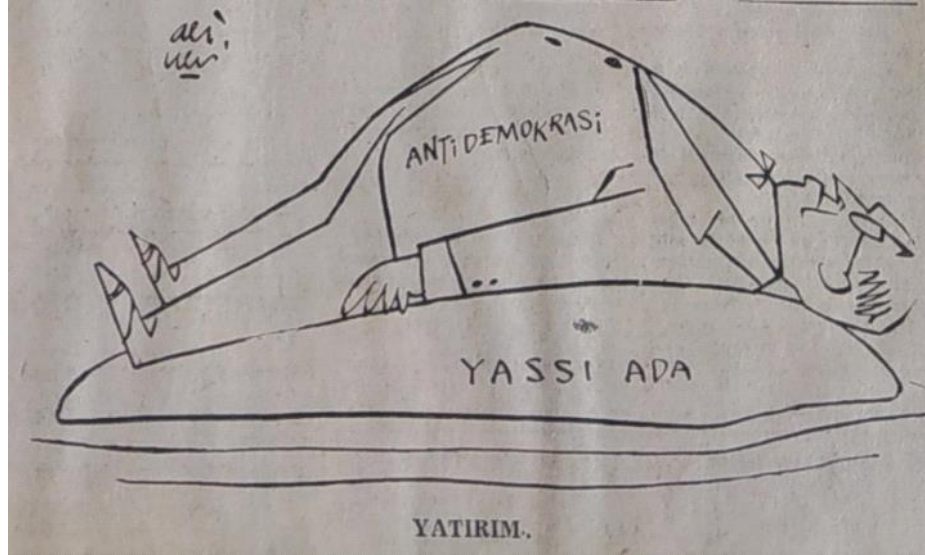
Karikatür 21: 23.06.1960

‘Demokrasinin Alfabeti’ (Karikatür 21) başlıklı ve yine Ali Ulvi imzalı çizimde Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’e ve Türk Alfabesine yer verilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e ait 20 Eylül 1928 yılında Kayseri’de vatandaşlara yeni Türk Alfabesini öğreten kara tahta önünde yer alan meşhur bir fotoğrafı bulunmaktadır. Karikatürist, bu fotoğraftan esinlenerek ‘Demokrasi Alfabeti’ adını verdiği ve 29 harften oluşan Türk alfabesine yer vermiştir. Fakat çizerin, tahtada yazan alfabede D ve P harflerinin üzerine çarpı attığı gözlemlenmiştir. Bu ifadelerden yola çıkarak Demokrat Parti’nin iktidarı süresince anti-demokratik uygulamalar yaptığı vurgulanmıştır. Ayrıca, Atatürk’ün kuruculuğunu yaptığı demokratik Türkiye’de bundan sonra yerinin olmayacağı sembolize edilmiştir.

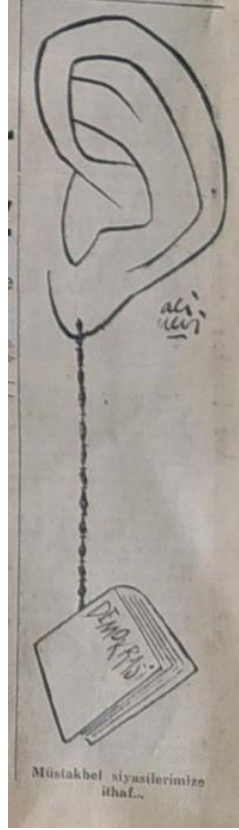
Karikatür 22: 24.06.1960

Karikatür 22'ye göre, Celal Bayar'ın portresi resmedilmiştir. Sadece kafasının yer aldığı çizimde 'Devr-i Sabık' sloganı ile aktarılmıştır. İçerikte dikkat çeken en önemli unsur ise boş kafa içerisine çizilen mide görüntüsüdür. Çizer, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kafasının içinde sadece midesinin olduğu anlamını karikatürize etmiştir. Cumhurbaşkanı Bayar'ın sadece midesini ve menfaatlerini düşünen siyasi bir figür olduğuna vurgu yapılmıştır. Böylece Demokrat Parti iktidarının sadece kendi çıkarlarını önceleyen yönetim anlayışına dikkat çekilerek gerçekleşen darbe meşrulaştırılmıştır.

Karikatür 23: 25.06.1960

Karikatür 23'de Yassıada'ya boydan boya yatırılmış bir vekilin çizimi yer almıştır. Çizimden yatırılan kişinin Celal Bayar olduğu ifadelerden açıktır. Celal Bayar'ın göbeğinin üzerine 'Anti Demokrasi' yazılarak eleştirel bir söylem oluşturulmuştur. Demokrat Partililerin, demokrasi dışı varlıklar olduğu karikatürize edilmiştir. Anti demokrasi, demokrasi kurallarına uymayan, demokrasinin yaptırımlarını uygulamayan kişi ya da kurumları ifade etmek amacıyla kullanılan bir ifadedir. Demokrat Parti'nin özellikle son dönemlerinde yaptığı uygulamalara gönderme yapılarak uyguladığı sıkı yönetim politikaları, basın ve üniversitelere karşı yaptırımları sembolize edilmiştir. Ayrıca karikatür başlığına atılan 'YATIRIM' ifadesiyle ağır mizahi bir yorum yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Bayar'ın demokrasi dışı bir varlık olarak Yassıada'ya gelir olarak sağlandığı anlamı oluşturulmuştur. Dikkat çeken diğer bir ayrıntı ise Bayar'ın gözleri kapalı olarak ölü bir şekilde ada üzerinde yatıyor olmasıdır.

Karikatür 24: 26.06.1960

Müstakbel siyasetimize ithaf (Karikatür 24), başlıklı karikatürde doğrudan siyasete gönderme yapılmıştır. Çizer, çizimde bir kulak ve kulağa asılı demokrasi yazılı kitaba yer vermiştir. İçerikten yola çıkarak topluma uyarıda bulunarak demokrasinin kulağa küpe olması gerektiğinin anlamı oluşturulmuştur. 'Kulağına Küpe Olsun' ifadesi Türkçede bir deyimdir. Kişilerin başına gelen kötü bir olaydan ders alması ve o olayı unutmaması için verilen öğüt için kullanılmaktadır. Çizer, bu çizimde, topluma açık bir şekilde demokrasi vurgusu yaparak, Demokrat Partinin iktidara gelmesi sonucunda ülkede yaşananlardan ders çıkararak hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. 'Müstakbel' ifadesi ile gelecekteki siyasilere, siyasetle uğraşmak isteyen kişilere açık bir şekilde uyarıda bulunmuştur. Demokrasi kurallarının her zaman dikkate alınması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Karikatür 25: 28.06.1960

Karikatür 25’de Demokrat Partililere eskiden yapılan desteği anlatan bir çizime yer verilmiştir. Sevinçle bağırarak ve ellerinde pankart olan gruba ‘DESTE’ başlığı atılmıştır. Deste, aynı türden yapılarının bir arada bağlanarak oluşturuldukları bağa denir. Deste ifadesiyle bir grup karikatürize edilmiştir. Gurubun ellerinde tuttukları pankartlarda, ‘İzindeyiz, yaşa, cümlemiz yoluna kurban ve yaşa evliya başvekil’ sloganları yer almaktadır. ‘Yaşa Evliya Başvekil’ ifadesinden Başbakan Menderes’e gönderme yapıldığı açık bir ifadedir. Çizilen gurubun tip olarak birbirine benzerlik yapısı dikkat çekmektedir.

Karikatür 26: 28.06.1960

28 Haziran 1960 günü ikinci bir karikatüre imza atan Ali Ulvi, Demokrat Partililere karşı eleştirileri sürdürmüştür. Karikatürde (Karikatür 26), Demokrat Partililer ‘yalancı pehlivan’ olarak

nitelendirilmiştir. ‘Yalancı Pehlivan’ Türkçede az kullanılan deyimlerden birisidir. Hiçbir iş yapmamasına rağmen büyük işler başarmış gibi kendisini gösteren kişilere karşı kullanılan bir ifadedir. Karikatürde sol tarafta ‘Baş’ isimli pehlivan olarak Celal Bayar çizilmiş, sağ tarafta ise ‘Baş Altı’ olarak adlandırılan Adnan Menderes ve diğer vekiller karikatürize edilmiştir. Demokrat Partililerde iktidar oldukları dönemde topluma karşı hizmette bulunmayarak ‘yalancı pehlivan’ olarak aktarılmıştır. Celal Bayar’ın boynunda dolar işaretli kolyenin yer alması oldukça mesaj ve yoruma açık bir detay olarak yer almıştır. Celal Bayar, siyasetçi kimliğinin yanı sıra iyi bir ekonomisttir. 1924 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün isteğiyle İş Bankasını kurmuştur. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar, özel girişimi desteklemiştir. Bayar, 1954 yılında Amerika’ya ziyarette bulunan ilk Türkiye Cumhurbaşkanı olmuştur. Demokrat Parti, ekonomik olarak ilk dönemlerde başarılı bir devletçilik politikası uygulamıştır. 1957 seçimleri sonrası ekonominin bozulması toplumdaki olumsuzlukları tetiklemiştir. Ekonomik olumsuzluklardan yola çıkarak karikatürde Celal Bayar, dolar işaretli kolyeyle karikatürize edilerek eleştirildiği gözlemlenmiştir.

Sonuç

Demokrasi, gelişmiş ve uygar toplumların rejim şeklidir. Demokrasi kültürünün yerleşmesi, toplumun her alanında yaşanan ifade özgürlüğü ve bu özgürlüğe gösterilen saygı ile ilgilidir. Medyanın bu bağlamda özgür olması ve demokrasi taraftarı olması toplumsal gelişimin anahtarıdır. Medya içerikleri arasında yer alan siyasi karikatür çalışmalarının içeriği, demokrasiye katkı sağlamaktadır. Medya tarafından oluşturulan tarafsız ve özgür yorum, toplumsal sorgulamaya ve demokrasinin işleyişine imkan vermektedir.

Bu çalışmada, 27 Mayıs 1960 askeri darbe sonrası cumhuriyet gazetesinin mizahi olarak olaylara yaklaşımı incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesi üzerinde yapılan analizler sonucunda 30 günlük yayın akışı içerisinde 26 gün ana sayfa üzerinde mizahi çizim saptanmıştır. Tüm çizimlerin dönemin önemli karikatüristi Ali Ulvi tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Karikatürlerin genelinde Demokrat Partilere karşı ağır eleştiri yapıldığı gözlemlenmiştir. Gazetenin, orduya büyük destek verdiği ve içerik yayınlarıyla da darbeyi meşrulaştırdığı belirlenmiştir. Yapılan darbenin ardından 28 Mayıs günü yayınlanan karikatür içeriğinde yer alan ‘Büyük Türk Ordusuna Desteğimiz!’ başlığı gazetenin açık bir söylemle ordudan taraf olduğunun göstergesidir.

Gazetede yer alan karikatürlerin ana temasında Demokrat Partililer kullanılmıştır. Özellikle dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakanı Adnan Menderes çeşitli suçlamalarla resmedilmiştir. 31 Mayıs tarihli ‘UÇTU UÇTU’ başlıklı karikatürde, dönemin diktatörleri olarak nitelendirilen Hitler, Mussolini gibi kişilerle Demokrat Partililer bir tutulmuştur. Uçan melek olarak çizilen bu kişilerin sonuncusu olarak Demokrat Partililer çizilmiştir. Bu çizimden yola çıkarak gazetenin, gerçekleştirilecek infazlara karşı da olumlu görüş içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Gazete, Demokrat Partilileri eleştirirken ve mizahi yorum yaparken ‘sabık’ olarak isimlendirmiştir. Eski, geçen anlamına gelen sabık ifadesiyle Demokrat Partililer, topluma tasvir edilmiştir. Karikatür başlıklarında ‘Devr-i Sabık, Sabık, Sabık Demokrat’ gibi ifadelerle Demokrat Partililer eleştirilmiştir. Gazete, bazı çizimlerinde sadece eleştiride bulunmamış aynı zamanda hakaret içeren söylemlere de yer vermiştir. 9 Haziran tarihli karikatürde yer alan ‘Adnancığım her satırında sen varsın’ ifadesiyle Demokrat Partililere karşı alaycı bir üslup kullanılmıştır. 22 Haziran’da yayınlanan karikatürde ise, ‘Düşük İktidar’ başlığıyla anne karnında yer alan ve düşük olan bir çocuğa benzetilen Demokrat Partili çizimi yer almıştır.

Darbe sonrası Demokrat Partililerin tutuklanarak götürüldüğü Yassıada’ya da sık sık çizimlerde yer verilmiştir. Demokrat Partililer için son durak olarak Yassıada olduğu ifade edilmiştir. 23 Haziran 1960 tarihli ‘Demokrasi Alfabetesi’ başlıklı karikatür oldukça manidar olmuştur. Karikatürde yer alan Türkçe alfabe diziliminde D ve P harflerinin üzeri çizilmiştir. Demokrasi alfabetesi adı verilen tabloda D harfinin üzerinin karalanmış olması ve adına demokrasi denmesi gazete olarak demokrasiye verilen önemin açık göstergesidir. Çalışmada incelenen karikatürler kategorize edildiğinde; dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Demokrat Partili vekillerin darbeye neden

olan ana bileşenler olduğu vurgulanmıştır. İlk başlarda bireysel hakaret, aşağılama ve suçlama şeklinde içerik bulan karikatürler, zaman içerisinde yerini toplumsal mesaj içeren ve Demokrat Parti seçmenine tavsiye içeren anlam yapılarına dönüşmüştür. Sonuç olarak, yapılan askeri darbe sonrası Demokrat Partililer mizahi açıdan ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Cumhuriyet gazetesi, yayınladığı karikatür içerikleriyle yapılan demokrasi dışı hareketi meşrulaştırarak topluma aktarmıştır. Karikatürler genel anlamda yer aldığı gazetelerin ideolojileri çerçevesinde çizilmektedir. Bu anlamda Cumhuriyet gazetesinin 1960 askeri darbe sonrası yayınlanan içeriklerinde orduya açık bir şekilde destek verdiği kesin ifadelerle belirlenmiştir. Demokrat Partililere yapılan eleştiriler ile darbe, topluma haklı gösterilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

- Ahmad, F. (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Albayrak, Mustafa (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Arık, M. B. (1998). *Değişen Toplum Değişen Karikatür 1980'den Sonra Yaşanan Toplumsal Değişim ve Karikatürün Değişen İşlevi* (D. Çetinkasap, Çev.). İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Aydemir, Şevket S. (2000). *Menderes'in Dramı*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Başgil, A. F. (2008). *27 Mayıs ihtilali ve sebepleri*. İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Bayram, Y. (2009). Türkiye'de Siyasi Karikatürün Yeri ve 11. Cumhurbaşkanlığı Seçimine İlişkin Siyasi Karikatürlerin Çözümlemesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1.
- Birand, M. A., DüNDAR, C. & ÇAPLI, B. (1999). *Demirkırat; Bir Demokrasinin Doğuşu*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Brummett, P. (2003). *İkinci Meşrutiyet Basınında İmge ve Emperyalizm 1908-1911*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çapanoğlu, M. S. (1970). *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Doğanay, E. (2021). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Mizaha Yansıması: Çuval Mizah Gazetesi Örneği. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, Sayı 8.
- Eroğul, C. (1989). *Demokrat Parti - Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Işık, M. (2005). Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4.
- Kanca, O. C. (2012). 1950 - 1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19.
- Kar, İ. (1999). *Karikatür Sanatı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karavelioğlu, K. (2007). *Bir Devrim İki Darbe*. İstanbul: Güner Yayınlar.
- Öngören, F. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öztuna, Y. & Gökdemir, A. (1987). *Türkiye'de Askeri Müdahaleler*. İstanbul: Tercüman Tesisleri.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Karikatür, Kim Niye Çiziyor*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Topuz, H. (1997). *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Tunç, A. (2002). Hoşgörüyü Sınırlarını Zorlamak, Demokratikleşme Sürecinde Siyasi Karikatüristlerin İşlevi: Türkiye Örneği. *Uluslararası İletişim Araştırmaları Dergisi*.

- Tural, E. (2017). 12 Eylül 1980 Askeri Darbesinin Karikatür Üzerinden Analizi: Gırgır Dergisi Örneği. *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, Ocak.
- Türkçe Sözlük (2005). *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara.
- Usta, Ç. (2005). *Mizah Dilinin Gizemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, F.T. (2018). Katılımcı Demokrasinin Kapsamı ve Unsurları. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, Ocak.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2.
- Yaşar, Ö. (2015). 27 Mayıs 1960 Darbesi Dönemi Çizgisel Mizah ve Demokrasi. *Uluslararası Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, Sayı 16.
- Yetim, F. & Akkoyunlu, S. (2017). Türk Modernleşmesine Erken Cumhuriyet Dönemi Basınında Karikatür Üzerinden Bir Bakış. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers: Birinci yazar /First author %50 İkinci yazar/Second author %50
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

Extended Abstract

In democracies, the people have a free structure while holding their own sovereignty. Democracy, which is an ideal form of government, creates participatory democracy while offering social equality to the members of society in all areas. There are elections in democracies, which are the form of government of modern and developed societies. Individuals elect their own representative through election and dismiss him through election. However, democracy has not been fully implemented due to the diverse mentality it contains. The desire for power and authority over the society hindered the development of democracy. One of the structures that wanted to keep the authority was the soldier in the law enforcement, which is one of the tools of democracy. Since the establishment of the Republic of Turkey, the army has intervened in the government of the country more than once. As a result of these interventions, he either took over the administration or caused the administration to change. The military's coming to power has led to the interruption of democracy within the country, as well as to changes and transformations in many areas. In this study, the cartoons in Cumhuriyet Newspaper after the 1960 military coup were analyzed and analyzed. The article was prepared in order to reveal what kind of humorous discourse Cumhuriyet, the important newspaper of the period, developed against the coup operation, which was against democracy and deeply affected the society.

The history of cartoons is a humorous criticism method that has emerged since the existence of humanity. The first examples of this method, which dates back to prehistoric times, were seen in caves. The people of the period were depicted in many exaggerated states (Bayram, 2009). Today, cartoons are used in many fields such as politics, social, economic and culture. It directs people to think while entertaining them in the face of an event in society. The main figure of the cartoon is human. The origin of the cartoon is human tolerance and entertainment (Öngören, 1983). Every social issue can be used as the material of the cartoon. The publication of cartoons and humor publications in newspapers and magazines dates back to the 1800s (Yavuz, 2009). The first humor magazine was published by Teodor Kasab in 1871 under the name Diogenes. Tanzimat and II. After the Constitutional Monarchy, humor started to become modern and its linear structure was further developed. The first person to become a full-fledged cartoonist in Turkey is an artist named Cem. The artist, whose real name is Cemil, who lived in Istanbul in 1882, but who used the pseudonym Cem, produced the first works in the western sense. Cem went down in history as a 'Master' in the field of caricature (Çapanoğlu, 1970).

After the establishment of the Republic of Turkey, in the 1950s, the transition to multi-party life was completed as a result of the Democrat Party coming to power. This situation, which is important for the establishment of democracy, has led to change and transformation in many areas together with politics. As a result of this important development in the name of democracy, the field of cartoons has also been liberated. With the Democrat Party, which came to power in the general elections of 14 May 1950, the transition to multi-party life was successful. Adnan Menderes, who became the Prime Minister, started to be known as the leader of Turkish democracy (Yaşar, 2015). The Democratic Party followed a very successful policy in its early years. In the second term of the Democratic Party, an oppressive administration dominated. Political and economic depressions began to be experienced. The Cyprus events of 6-7 September, the economic sanctions and the investigation commission established by the DP caused great criticism in the society. The DP government, which was subjected to heavy criticism, increased its oppressive management approach and closed universities and newspapers. It also imposed a broadcast ban on many press organs. Increasing protests in 1960, student-police conflicts, economic collapse, martial law caused all ties between the government and society to break. With the increasing bond between the society and the army, the coup d'état has increased.

On May 27, 1960, the Turkish Armed Forces seized the government of the country at around 4 am. A group of soldiers, which they called the "National Unity Committee", took over the government of the country with the revolution, which was an antidemocratic way, and overthrew the government. The revolution received great support from the society. Immediately after the coup, Democrat Party members were arrested and taken to Yassıada. President Bayar, Prime Minister Menderes and all deputies, 592 defendants in total, were tried in the Supreme Court of Justice established in Yassıada (Öztuna and Gökdemir, 1987). After all the trials, 15 defendants, including President Bayar and Prime Minister Menderes, were sentenced to death. While 31 defendants were sentenced to life imprisonment, 418 defendants were sentenced to short-term prison sentences for various crimes. 123 people were acquitted. The death penalty of 15 defendants was left to the decision of the National Unity Committee. As a result of the decision, the committee approved the execution of 4 people, and the sentence of those who remained was commuted to life imprisonment. The death sentences of President Bayar, Prime Minister Menderes, Foreign Minister Fatin Rüştü Zorlu and Finance Minister Hasan Polatkan were approved. While the death sentence of President Celal Bayar was commuted to imprisonment due to age, Prime Minister Menderes and ministers were executed (Karavelioğlu, 2007).

In this study, the humorous approach of the Cumhuriyet Newspaper to the events after the military coup of 27 May 1960 was examined. As a result of the analyzes made on Cumhuriyet Newspaper, humorous drawings were found on the main page for 26 days within a 30-day publication flow. It has been determined that all the drawings were made by the important cartoonist of the period, Ali Ulvi. It has been observed that in the cartoons, heavy criticism was made against the Democrat Party members. It has been determined that the newspaper gave great support to the army and legitimized the coup with its content publications. The title of "Our Support to the Great Turkish Army!" in the content of the cartoon published on May 28 after the coup, is an indication that the newspaper is on the side of the army with a clear discourse. Democrat Party members were used as the main theme of the cartoons in the newspaper. Especially, then President Celal Bayar and Prime Minister Adnan Menderes were portrayed with various accusations. In the cartoon titled "THE FLY OUT" dated May 31, people like Hitler and Mussolini, who were described as the dictators of the period, and Democrat Party members were equated. Democrat Party members were drawn as the last of these people who were drawn as flying angels. Based on this drawing, it was understood that the newspaper had a positive view of the executions to be carried out.

When the cartoons examined in the study were categorized; It was emphasized that the then President Celal Bayar, Prime Minister Adnan Menderes and Democrat Party deputies were the main components that caused the coup. At first, the cartoons, which found content in the form of individual insults, humiliation and accusations, have turned into meaning structures that contain social messages and advice to Democratic Party voters over time. As a result, after the military coup, Democrat Party members were subjected to heavy criticism in terms of humor. Cumhuriyet Newspaper legitimized the non-democratic operation with the cartoon content it published and transferred it to the society.